

"Harca harca bitmez" mi?

Kazandığından daha fazla harcayan kim olursa olsun zarardadır. Türkiye'de yaşananlara baktığımızda hem fert olarak hem de devlet olarak 'kazandığından daha fazla harcama' tuzağına düştüğümüzü kabul etmek lâzım. Önümüzdeki aylarda veya yıllarda kazanma ihtimalimiz olan parayı bu günden harcıyıp sonra sıkıntılar yaşıyoruz.

Faruk ÇAKIR
cakir@yeniasya.com.tr

Türkiye'nin askeri ve güvenlik harcamaları da biraz buna benziyor. Hem fazla harcıyoruz hem de bu harcamaları tam bir denetime tabi tutmuyoruz. İstanbul Bilgi Üniversitesi Sivil Toplum Kuruluşları Eğitim ve Araştırma Birimi "Sosyal Koruma Harcamaları, Askeri Harcamalar ve İç Güvenlik Harcamaları" ile ilgili notları kamu oyuyla paylaşmış. Prof. Dr. Nurhan Yentürk tarafından kaleme alınan notlarda Suriye'de yaşanan iç savaşın etkileri de değerlendiriliyor. Rapordan bazı satır başları şöyle özetlenebilir:

*2012 yılı başında Bütçe Kanunu yayınlandığında iç güvenlik harcamalarının düşürülmesinin planlandığı görülmüştü. Ancak gerçekleşen iç güvenlik harcamaları incelendiğinde 2006 yılında 10 milyar TL olan harcamaların son yedi yılın en yüksek seviyesine çıkarak 2013 yılında 27 milyar TL kanunlaşan harcama tutarı olduğu görülüyor.

*2011 ve 2012 gerçekleşen harcamalar karşılaştırıldığında, daha önceki yıllardaki artış trendinden ve GSYH'nin artış hızından daha hızlı bir artış gösteren harcama olarak örtülü ödenek harcamalarını da içeren Gizli Hizmet Giderleri'ndeki artış göze çarpıyor. 2006 yılında bu rakam 293 milyon TL iken 2011 yılında 627 milyon TL'ye çıkmış. İç güvenlik harcamalarının içinde İçişleri Bakanlığı, Emniyet Genel Müdürlüğü, köy koruyucularının maaşları, gizli hizmet giderleri, savunma hizmetleri harcamaları, kamu düzeni ve güvenlik harcamaları, Sahil Güvenlik Komutanlığı, Jandarma Genel Komutanlığı gibi kalemler bulunuyor.

*Türkiye'deki askeri harcamaların 2006 yılında 19 milyar TL, 2012 yılında 33 milyar 549 milyon TL olduğu görülüyor. Uluslar arası karşılaştırmalar, Türk ordusunun mevcudu yaklaşık 600 bin askeri ile dünyada en büyük 11. ve Avrupa'da Rusya'dan sonra en büyük 2. ordu olduğunu gösteriyor. Raporda başka tesbitler de var. Harcamaların artmış olması elbette çeşitli sebeplerle açıklanabilir. Fakat dikkat edilmesi gereken nokta, bu ve benzeri harcamaların olması gerektiği ölçüde denetlenememesidir. İlgili ve uzman kişilerce tam bir şeffaflık içinde bu denetlemeler yapılabilmeye olsa, şüpheler artmaz, tartışma bu ölçüde büyümezdi.

Askeri harcamaların denetlenebilmesi belki de sistemin değişmesi ve düzeltilmesine bağlıdır. Genelkurmay Başkanlığının, Millî Savunma Bakanlığı'na bağlı olmadığı, olamadığı bir sistemde, şeffaf denetim yapılması mümkün müdür? Bunca 'demokrasi paketleri' hazırlandı ve açıklandı, ama bu konuda bir arpa boyu yol alamadık. Bakanlığa ve dolayısı ile hükümete bağlı değil de 'sorumlu' olan bir yapı, (Türkiye Cumhuriyeti Anayasası 117. Maddesi gereğince Genelkurmay Başkanı Türk Silâhli Kuvvetleri'nin komutanı olarak Cumhurbaşkanı tarafından atanır. Görevlerinden dolayı Başbakan'a karşı sorumludur.) hele günümüz dünyasında kabul görebilir mi?

Mevcut sistem düzeltilmeden ölçsüz harcamaların önünü almak mümkün değil. Devletin imkânlarını "harca harca bitmez" ya da "deniz" gibi görenler varsa bilsinler ki yanlış içinde yanlış yapıyorlar. Para da biter, itibar da. Ayrıca, 'itibar'ın bitmesi, 'para'nın bitmesinden de daha fecidir, daha yaralayıcıdır. İstanbul Bilgi Üniversitesi'nin kamuoyu ile paylaştığı 'notlar' bu meselenin yeniden gündeme gelmesine vesile oldu. Sağlıklı bir tartışma ile "harca harca bitmez" tavrını geride bırakabiliriz. İyi niyet ile tartışmaya ve konuşmaya devam edelim...

19.09.2013

İSTANBUL Bilgi Üniversitesi Sivil Toplum Kuruluşları Eğitim ve Araştırma Birimi (Bilgi STK), 2003 yılından beri sürdürdüğü yayınlarına geçen sene "Sivil Toplum Kuruluşları Çalışmaları-Eğitim Kitapları, Kamu Harcamalarını İzleme Dizisi" ekledi.

Bu dizi kapsamında çocuk, engelli, sağlık, sosyal harcamalar, askeri ve iç güvenlik gibi tematik izleme kılavuzları yayımlandı. Bilgi STK, yayınlamış olduğu kılavuzlara ek olarak, açıklanan yeni kamu harcamaları verilerini kamuoyu ile paylaşmak üzere "Sosyal Koruma Harcamaları, Askeri Harcamalar ve İç Güvenlik Harcamaları" ile ilgili güncelleme notları oluşturdu. Notlara <http://stk.bilgi.edu.tr/stkButce.asp> adresinden ulaşılabilir.

Prof. Dr. Nurhan Yentürk tarafından kaleme alınan notlarda Suriye'de yaşanan iç savaşın etkileri de yer alıyor.

Türkiye'de İç Güvenlik Harcamaları: 2006-2013

2012 yılı başında Bütçe Kanunu yayımlandığında iç güvenlik harcamalarının düşürülmesinin planlandığı görülmüştü. Ancak gerçekleşen iç güvenlik harcamaları incelendiğinde 2006 yılında **10 milyar TL** olan harcamaların son yedi yılın en yüksek seviyesine çıkarak 2013 yılında **27 milyar TL** kanunlaşan harcamaya tutarı olduğu görülüyor. Cari fiyatla olan bu harcamalar GSYH'ya oran olarak incelendiğinde de iç güvenlik harcamalarında bir artış yaşandığı görülüyor. Harcamalardaki artışta İçişleri Bakanlığı ve Emniyet Genel Müdürlüğü'nün harcamalarındaki artışın katkısı bulunuyor. İç güvenlik harcamalarında en büyük pay Emniyet Genel Müdürlüğü'ne ait olduğu görülüyor. 2006 yılında harcamaya **5 milyar TL** iken bu miktar 2012 yılında **13 milyar TL**'ye yükseldi. Bu büyümenin daha da artacağı görülüyor. 2013 yılı kanunlaşan harcamaya tutarı **14 milyar 777 milyon TL**. 2014 için bütçe öngörüsü **16 milyar TL**.

Biber gazı alımları ve karakol inşaatlarına yönelik harcamalar şeffaf değil

Bu artışların içinde "sermaye giderlerinin" 2012 yılından itibaren TOKİ tarafından Güney Doğu ve Doğu Anadolu illerine yapılan 250 adet Karakol inşaatı nedeniyle, "mal alımlarının" ise biber gazı alımları nedeniyle olup olmadığını bilebileceğimiz bir kaynak bulunmuyor. Biber gazı alımı konusunda çeşitli milletvekilleri tarafından 2012 ve 2013 yıllarında verilen soru önergeleri cevaplandırılmadı.

Gizli hizmet giderlerindeki artış

2011 ve 2012 gerçekleşen harcamalar karşılaştırıldığında, daha önceki yıllardaki artış trendinden ve GSYH'nın artış hızından daha hızlı bir artış gösteren harcamalar olarak örnekle harcamalarını da içeren Gizli Hizmet Giderleri'ndeki artış göze çarpıyor. 2006 yılında bu rakam **293 milyon TL** iken 2011 yılında **627 milyon TL**'ye çıkmış ancak çok hızlı bir artış ile 2012 yılında **1 milyar TL** ye yükseldiği görülüyor. Bu artışın esas olarak Suriye'ye yönelik harcamalardan kaynaklandığı düşünülebilir. İç güvenlik harcamalarının içinde İçişleri Bakanlığı, Emniyet Genel Müdürlüğü, köy koruyucularının maaşları, gizli hizmet giderleri, savunma hizmetleri harcamaları, kamu düzeni ve güvenlik harcamaları, Sahil Güvenlik Komutanlığı, Jandarma Genel Komutanlığı gibi kalemler bulunmaktadır.

Türkiye'de Askeri Harcamalar: 2006-2013

Türkiye'deki askeri harcamaların 2006 yılında **19 milyar TL**, 2012 yılında **33 milyar 549 milyon TL** olduğu görülüyor. 2013 yılında kanunlaşan harcamaya **37 milyar TL**. 2014 bütçe öngörüsü **40 milyar 822 milyon TL**. Çalışmada hesaplanan SIPRI uyumlu askeri harcamaların GSYH'ya oranı son yıllarda yüzde 2,3 civarında çıkıyor. TL cinsinden incelendiğinde askeri harcamalarda cari fiyatla bir artış gerçekleşmiş ve öngörülmesi olsa da GSYH'ya oranı oldukça sabittir. Suriye'deki savaşın askeri harcamalar üzerindeki etkilerini ise önümüzdeki yıllarda görebileceğiz. Uluslararası karşılaştırmalar, Türk ordusunun mevcudu yaklaşık 600.000 bin askeri ile dünyada en büyük 11. ve Avrupa'da Rusya'dan sonra en büyük 2. ordu olduğunu gösteriyor. Milli Savunma Bakanlığı'nın açıklamalarında, askeri harcamaların % 75'inin personel ve personel ihtiyaçlarına yönelik mal ve hizmet alımı, % 25'inin ise modernizasyon projelerine yönelik olduğunun belirtilmesi bu anlamda şaşırtıcı değildir, ancak bu kadar yüksek bir asker sayısının gerekli olup olmadığı tartışma konusudur. Günümüzde, harcamaların ne kadarının profesyonellere ne kadarının yüksek sayıda zorunlu asker bulundurmaya yönelik olduğu bilgisine ulaşamıyor olması, zorunlu askerlerin hangi görevlerde çalıştıklarına yönelik bilgilerin yetersiz olması, zorunlu asker sayısını azaltmanın ya da profesyonel personel sayısını artırmanın maliyeti ve etkinliğinin kamusal alanda ve parlamentoda ayrıntılarıyla tartışılmamasının nedenlerinden biri ve belki de en önemlisi.

Türkiye'de Sosyal Koruma Harcamaları: 2006-2013

Türkiye'de sosyal güvenlik, sağlık, sosyal hizmetler ve sosyal yardımları içine alan sosyal koruma harcamalarının GSYH'ya oranı 2006-2008 yılları arasında yüzde 11,5 civarından, kriz yılı olan 2009'da yüzde 13,49 olmuştur. Bu oran daha önceki tüm yıllardan daha yüksek. 2010 yılında yüzde 13; 2011 yılında yüzde 12,79; 2012 yılında yüzde 13,28 olarak gerçekleşti. Bu oran, 2013 Ocak ayında kanunlaşan bütçe gerçekleşirse oran yüzde 13,51 olacak. Ancak 2014 yılında 13,34 bütçe öngörüsü ve 2015 yılında 13,11 bütçe öngörüsü oranı ile küçük bir düşüş planlandığı görülüyor.

Van depremi ve Suriyeli mülteciler

Merkezi yönetim kapsamındaki idareler içinde Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı'nın harcamalarında 2011 ve 2012 yıllarında artış görüldü. 2010 yılında bu kurumun harcaması **633 milyon TL** iken, 2011 yılında gerçekleşen harcamaya **2 milyar 554 milyon TL**, 2012 yılında ise **2 milyar 877 TL**'dir. Bu artışların 2011 yılına dek düşen kısmı esas olarak Van depremi ile ilgili yapılan harcamalar. 2012 yılında yapılan harcamalar ise esas olarak Suriyeli mültecilere yönelik yapılan insanı yardım harcamalarının kaynaklanıyor.

Birçok ülkeye oranla daha düşük

2008 döneminde GSYH'ya oranı yüzde 11,5 olan sosyal koruma harcamaları 2010-2012 döneminde yüzde 13 civarına yükselmesi ve 2013-2015 dönemi için en az bu oranda kalmasının planlanması olumlu bir gelişmedir, ancak ortalama yüzde 13 civarında kalan bir sosyal koruma harcaması oranı Türkiye için çok yetersiz. Bu oran, birçok ülkenin sosyal koruma harcamalarının GSYH oranı ile karşılaştırıldığında da oldukça düşük kalıyor.

Sosyal koruma harcamaları içinde en düşük pay yoksullara yönelik

2012 yılı için, sosyal koruma harcamalarının alt kalemlerinden sigorta ve emeklilik ödemelerinin GSYH'ya oranının yüzde 7,96; sağlık harcamalarının GSYH'ya oranının yüzde 4,36 civarında gerçekleştiği görülüyor. Yoksullara yönelik yapılan sosyal hizmetler ve sosyal yardım harcamaları ise GSYH'nın yüzde 0,92'si olarak kalıyor. Bu orana, sağlık harcamalarının içinde yer alan ödeme gücü olmayanların genel sağlık sigortası primlerinin oranı olan yüzde 0,29 eklendiğinde, yoksullar için yapılan harcamaların GSYH'ya oranı 2012 yılı için yüzde 1,21 civarına ulaşılıyor. 2006 yılında bu harcamanın GSYH'ya oranı yüzde 0,50'dir. Sosyal koruma harcamaları içinde yoksullara yönelik harcamaların payı artış göstermesine rağmen diğer harcamalara göre çok düşük.